18/02/2023

18 Φεβρουαρίου 1883: Γεννιέται ο Νίκος Καζαντζάκης

/ Παιδεία και Πολιτισμός

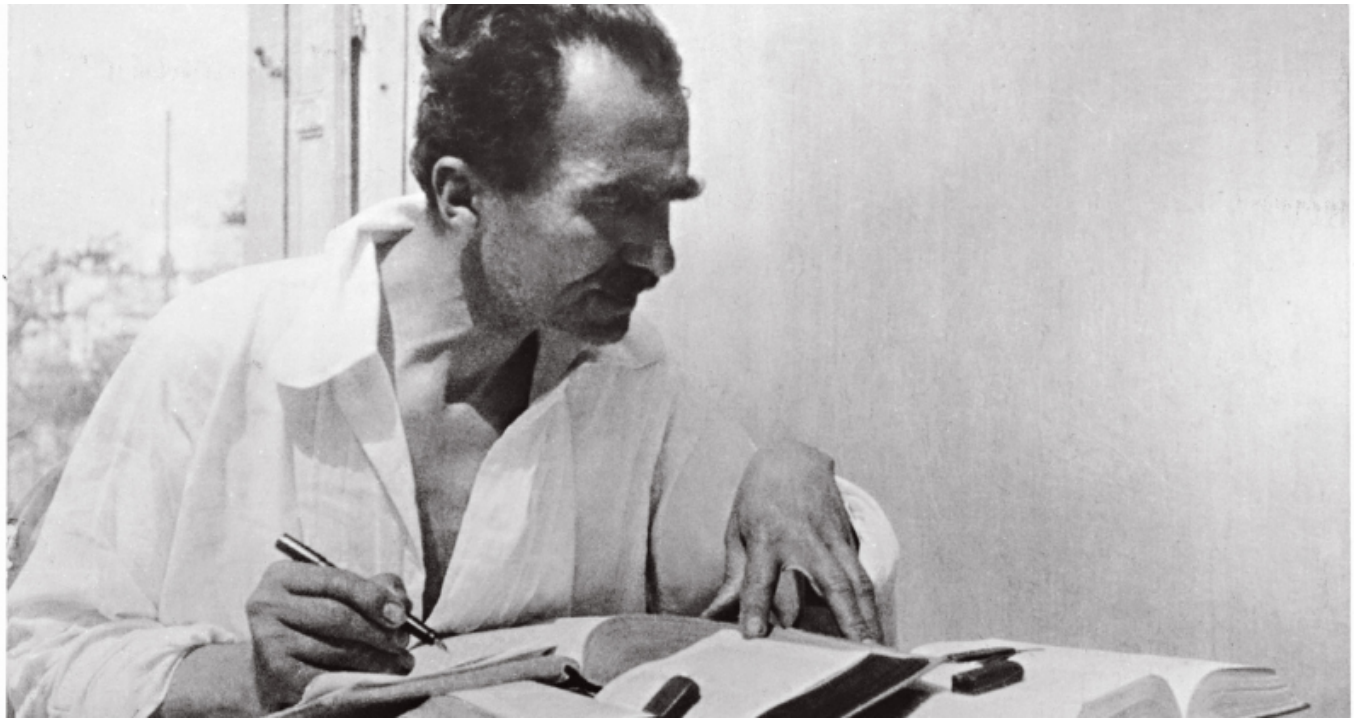

Σαν σήμερα γεννήθηκε το 1883 ο Νίκος Καζαντζάκης, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικός συγγραφέας, δημοσιογράφος, φιλόσοφος και πολιτικός. Ένα από τα μεγάλα κεφάλαια της νεοελληνικής λογοτεχνίας, με τεράστιο σε όγκο, αλλά και σε ευρύτητα έργο.

Κέρδισε παγκόσμια φήμη μεταθανάτια από τη μεταφορά στη μεγάλη οθόνη τού μυθιστορήματός του «Ο βίος και η πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά» από τον Μιχάλη Κακογιάννη το 1964. Ο Νίκος Καζαντζάκης είναι ο πιο μεταφρασμένος σύγχρονος έλληνας συγγραφέας.

Τα Πρώτα Χρόνια

Ο Νίκος Καζαντζάκης γεννήθηκε στις 18 Φεβρουαρίου 1883 στο **Ηράκλειο της Κρήτης,** το οποίο εκείνη την εποχή αποτελούσε ακόμα μέρος της **Οθωμανικής Αυτοκρατορίας**. Ο πατέρας του, Μιχάλης, ήταν έμπορος γεωργικών προϊόντων και καταγόταν από τους Βαρβάρους, όπου σήμερα βρίσκεται το Μουσείο

Καζαντζάκη. Αφού ολοκλήρωσε τις γυμνασιακές του σπουδές στην γενέτειρά του και τη Νάξο, εγκαταστάθηκε στην **Αθήνα** το 1902 για να σπουδάσει νομικά.

Το 1906 εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα ελληνικά γράμματα με το δοκίμιο *«Η Αρρώστια του Αιώνος»* και το πρώτο του μυθιστόρημα «Όφις και Κρίνο». Το 1907 ξεκίνησε μεταπτυχιακές σπουδές στα νομικά, στο Παρίσι. Παράλληλα, παρακολούθησε τις διαλέξεις του υπαρξιστή φιλόσοφου Ανρί Μπερξόν και μελέτησε το έργο του Νίτσε. Και οι δύο αυτοί φιλόσοφοι άσκησαν τεράστια επίδραση πάνω του.

Το 1907 ξεκινά τη δημοσιογραφική του καριέρα και μυείται στον τεκτονισμό. Το 1909, με την επιστροφή του στην Ελλάδα, εκδίδει τη διδακτορική διατριβή του *«Ο Φρειδερίκος Νίτσε εν τη Φιλοσοφία του Δικαίου και της Πολιτείας»*. Κερδίζει το ψωμί του από τις μεταφράσεις και συζεί με τη συμπατριώτισσά του διανοούμενη **Γαλάτεια Αλεξίου**. Συμμετέχει στην κίνηση για την ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου, της σημαντικότερης ομάδας πίεσης για την καθιέρωση της Δημοτικής.

Μέσω του σωματείου αυτού συνδέθηκε φιλικά το 1914, με τον ποιητή **Άγγελο Σικελιανό.** Μαζί ταξίδεψαν στο **Άγιο Όρος,** όπου διέμειναν περίπου σαράντα ημέρες, ενώ περιηγήθηκαν και σε πολλά ακόμα μέρη της Ελλάδας. Την περίοδο αυτή, ήρθε σε επαφή και με το έργο του Δάντη, τον οποίο ο ίδιος χαρακτηρίζει στα ημερολόγιά του ως έναν από τους δασκάλους του, μαζί με τον Όμηρο και τον

Μπερξόν. Με τον Σικελιανό ονειρεύονται τη δημιουργία μιας νέας θρησκείας.

Τον Οκτώβριο του 1916 πραγματοποιεί το πρώτο του επιχειρηματικό βήμα. Ταξιδεύει στη **Θεσσαλονίκη** για να υπογράψει ένα συμβόλαιο για την αποκομιδή ξυλείας από το Άγιο Όρος. Τον επόμενο χρόνο προσπαθεί να εκμεταλλευτεί ένα λιγνιτωρυχείο στην **Πελοπόννησο** και προσλαμβάνει έναν εργάτη ονόματι **Γιώργη Ζορμπά**. Οι εμπειρίες αυτές θα μετουσιωθούν αργότερα στο μυθιστόρημα *«Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά»*, που αναφέρεται στη φιλία ενός διανοούμενου μ' έναν πρωτόγονο λαϊκό άνθρωπο, γεμάτο όρεξη για ζωή. Ο χαρακτήρας του Ζορμπά είναι η προσωποποίηση της μπερξονικής ιδέας της «ζωικής ορμής». Το 1918 γνωρίζει και συνδέεται αισθηματικά με την **Έλλη Λαμπρίδου.**

Από τα νεανικά του χρόνιαν ο νους του **Καζαντζάκη** είναι ανήσυχος, η ψυχή του βασανίζεται από αγωνίες και από προβλήματα θεμελιακά, μια αγωνία μεταφυσική και υπαρξιακή, όπως τονίζουν οι μελετητές του έργου του. Ανησυχίες θρησκευτικές τυραννούν τον άπιστο αυτό νιτσεϊστή. Ιδιαίτερα η μορφή του Χριστού –«αυτή η ένωση, η τόσο μυστηριώδης και τόσο πραγματική του ανθρώπου και του Θεού», όπως γράφει σ' ένα γράμμα του– τον παρακολουθεί σαν έμμονη ιδέα από τα νεανικά του χρόνια ως το τέλος της ζωής του.

Ασκητική – Οδύσσεια

Σε ένα διάλειμμα της συγγραφικής δραστηριότητας του **Καζαντζάκη**, ο **Ελευθέριος Βενιζέλος** τον διορίζει το 1919 Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Περιθάλψεως, έχοντας ως αποστολή τον επαναπατρισμό Ελλήνων από την περιοχή του **Καυκάσου**. Οι εμπειρίες αυτές αξιοποιούνται πολύ αργότερα στο μυθιστόρημα *«Ο Χριστός ξανασταυρώνεται»*, με θέμα την αναπαράσταση των **Παθών του Χριστού**, σ' ένα ελληνικό χωριό της Ανατολής. Τον επόμενο χρόνο, μετά την ήττα του κόμματος των Φιλελευθέρων, ο **Καζαντζάκης** αποχώρησε από το Υπουργείο Περιθάλψεως και πραγματοποίησε αρκετά ταξίδια στην Ευρώπη, ξεκινώντας τη δική του Οδύσσεια σε όλο τον κόσμο.

Το 1922 επισκέφτηκε τη Βιέννη, όπου ήρθε σε επαφή με το έργο του Φρόυντ και τον Βουδισμό. Επισκέφτηκε, ακόμα, τη Γερμανία, ενώ το 1924 έμεινε για τρεις μήνες στην Ιταλία. Στο Βερολίνο, ο Καζαντζάκης μυήθηκε στις κομμουνιστικές ιδέες κι έγινε θαυμαστής του Λένιν. Ποτέ, όμως, δεν έγινε πιστός κομουνιστής. Την εποχή εκείνη τα εθνικιστικά του ιδεώδη αντικαταστάθηκαν από μια πιο διεθνιστική ιδεολογία.

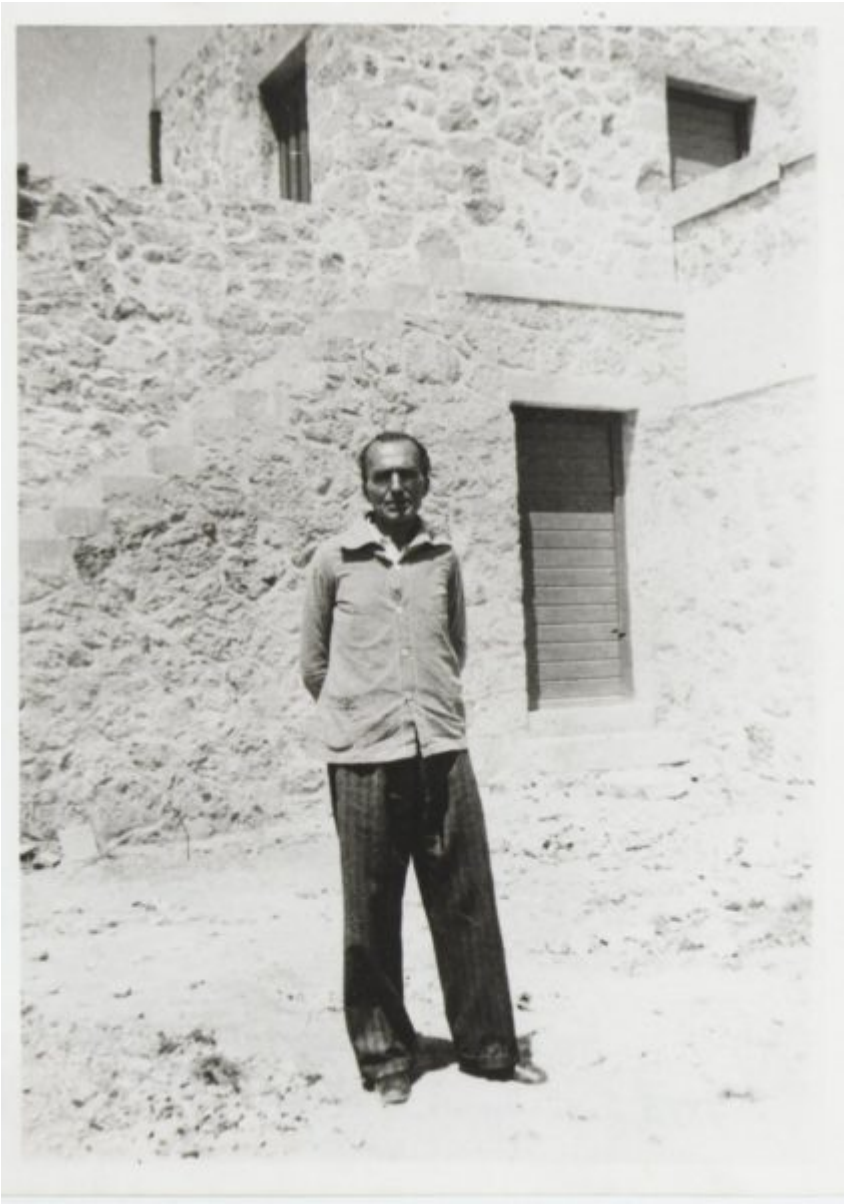

Την περίοδο 1923-1926 πραγματοποίησε, επίσης, αρκετά δημοσιογραφικά ταξίδια στη **Σοβιετική Ένωση**, στην Παλαιστίνη, στην Κύπρο και στην Ισπανία, όπου του παραχώρησε συνέντευξη ο δικτάτορας Πρίμο ντε Ριβέρα. Εργάστηκε ως ανταποκριτής των εφημερίδων «Ελεύθερος Λόγος» και «Καθημερινή». Το 1924 γνώρισε την Ελένη Σαμίου και το 1926 χώρισε τη γυναίκα του Γαλάτεια.

Το Μάιο του 1927 απομονώθηκε στην Αίγινα, με σκοπό την ολοκλήρωση του πιο φιλόδοξου έργου του, της «Οδύσσειας». Τον ίδιο χρόνο ξεκίνησε την ανθολογία των ταξιδιωτικών του άρθρων για την έκδοση του πρώτου τόμου («Ταξιδεύοντας») , ενώ το περιοδικό του Δημήτρη Γληνού «Αναγέννηση» δημοσίευσε το φιλοσοφικό του έργο «Ασκητική», ένα από τα σημαντικότερα κείμενα του Καζαντζάκη, στο οποίο εκφράζει τη μεταφυσική πίστη του. Ο ίδιος θεωρούσε την «Ασκητική» ως το σπόρο για όλο το κατοπινό έργο του.

Στις 11 Ιανουαρίου 1928 μιλά στην Αθήνα με θέμα τη **Σοβιετική Ένωση**, μαζί με τον φίλο του συγγραφέα Παναίτ Ιστράτι, εξυμνώντας το σοβιετικό μοντέλο. Για την οργάνωση αυτής της ομιλίας στο θέατρο «Αλάμπρα», η οποία κατέληξε σε μία ανοιχτή διαδήλωση, τόσο ο Καζαντζάκης όσο και ο συνδιοργανωτής **Δημήτριος Γληνός** διώχθηκαν δικαστικά, ωστόσο η δίκη τους τελικά δεν πραγματοποιήθηκε, ο δε Ιστράτι απειλήθηκε με απέλαση. Τον Απρίλιο, ο Καζαντζάκης ξαναβρέθηκε στη Ρωσία, όπου ολοκλήρωσε ένα κινηματογραφικό σενάριο με θέμα τη Ρωσική Επανάσταση.

Το Μάιο του 1929 απομονώθηκε σε ένα αγρόκτημα της Τσεχοσλοβακίας, όπου ολοκλήρωσε στα γαλλικά, τα μυθιστορήματα **«Toda-Raba»** και «Kapetan Elia», προάγγελο του «Καπετάν Μιχάλη». Τα έργα αυτά εντάσσονταν στην προσπάθεια του Καζαντζάκη να καταξιωθεί διεθνώς ως συγγραφέας. Η γαλλική έκδοση του μυθιστορήματος «Toda-Raba» κυκλοφόρησε με το ψευδώνυμο **Νικολάι Καζάν.**

Το 1931 επέστρεψε στην Ελλάδα κι εγκαταστάθηκε εκ νέου στην **Αίγινα**, όπου ανέλαβε τη συγγραφή ενός Γαλλοελληνικού λεξικού για βιοποριστικούς λόγους. Μετέφρασε, ακόμα, τη «Θεία Κωμωδία» του Δάντη κι έγραψε ένα μέρος των ωδών που αργότερα ενσωματώθηκαν στις «Τερτσίνες» (1960). Το 1935 πραγματοποίησε ταξίδι στην Ιαπωνία και την Κίνα, εμπλουτίζοντας τα ταξιδιωτικά του κείμενα, ενώ ως απεσταλμένος της **«Καθημερινής»** κάλυψε τον Ισπανικό Εμφύλιο (1936).

Το 1938 ολοκλήρωσε την «Οδύσσεια», ένα επικό ποίημα στα πρότυπα της

ομηρικής «Οδύσσειας», αποτελούμενο από συνολικά 33.333 στίχους και 24 ραψωδίες. Για το έργο αυτό, ο Καζαντζάκης εργαζόταν για δεκατρία χρόνια και πριν από την τελική του μορφή, προηγήθηκαν οκτώ αναθεωρημένες γραφές. Το ποίημα ξεκινά από την επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη και αποτελεί μια νέα περιπλάνηση του ανικανοποίητου ήρωα, που προσπαθεί να κατακτήσει την «πλέρια λευτεριά». Ο Καζαντζάκης θέλησε να γράψει το έπος του σύγχρονου ανθρώπου, γι' αυτό θεωρούσε την «Οδύσσεια» ως το σπουδαιότερο έργο του.

Το ίδιο διάστημα, πλήθος κειμένων του δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες ή περιοδικά, ενώ γράφει στα γαλλικά το μυθιστόρημά του «Le Jardin des Rochers» («Ο Βραχόκηπος»), αντλώντας στοιχεία από τις πρόσφατες εμπειρίες του από την **Άπω Ανατολή.**

Τα Χρόνια της Ωριμότητας

Κατά την περίοδο της κατοχής, ο Καζαντζάκης παρέμεινε στην Αίγινα και συνεργάστηκε με τον **Ιωάννη Κακριδή** για τη μετάφραση της ομηρικής «Ιλιάδας». Μετά την αποχώρηση των Γερμανών, δραστηριοποιήθηκε έντονα στην ελληνική πολιτική ζωή. Διετέλεσε πρόεδρος της **Σοσιαλιστικής Εργατικής Κίνησης**, ενώ ανέλαβε υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην κυβέρνησης του Σοφούλη, από τις 26 Νοεμβρίου του 1945 έως τις 11 Ιανουαρίου του 1946. Το Νοέμβριο του 1945 παντρεύεται την πιστή του σύντροφο Ελένη Σαμίου.

Το 1946, η Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών πρότεινε τον **Καζαντζάκη** μαζί με τον **Σικελιανό** για το **Βραβείο Νόμπελ.** Η υποψηφιότητά του, όμως, πολεμήθηκε από συντηρητικούς και αντιδραστικούς πολιτικούς και καλλιτεχνικούς κύκλους. Τον επόμενο χρόνο διορίστηκε στην UNESCO, αναλαμβάνοντας ως αποστολή την προώθηση μεταφράσεων κλασικών λογοτεχνικών έργων, με απώτερο στόχο τη γεφύρωση των διαφορετικών πολιτισμών. Παραιτήθηκε, τελικά, το 1948, προκειμένου να αφοσιωθεί στο λογοτεχνικό του έργο. Για το σκοπό αυτό εγκαταστάθηκε στην Αντίμπ, όπου τα επόμενα χρόνια ακολούθησε μία ιδιαίτερα παραγωγική περίοδος, κατά την οποία δημιούργησε τις μεγάλες μυθιστορηματικές του συνθέσεις.

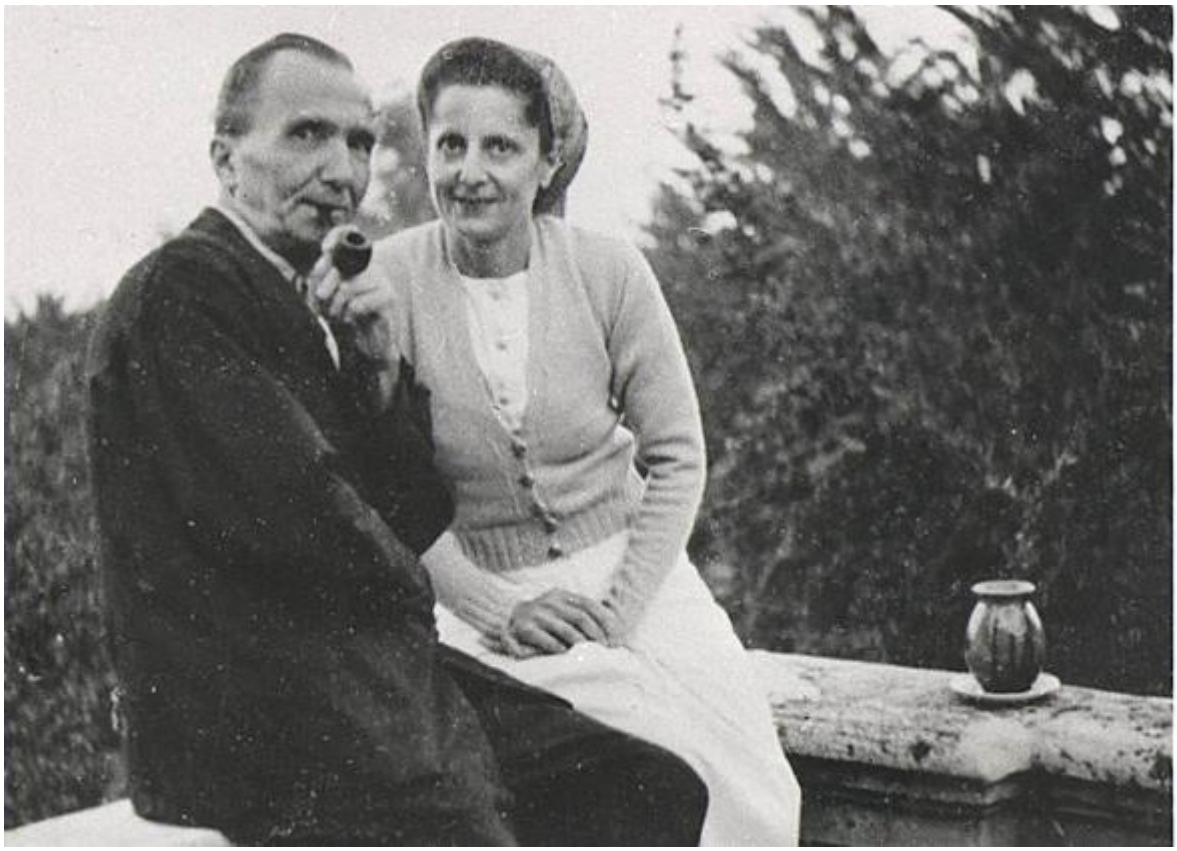

Το 1952 προσβλήθηκε από μία μόλυνση στο μάτι, γεγονός που τον υποχρέωσε να νοσηλευτεί αρχικά στην Ολλανδία και αργότερα στο Παρίσι, ωστόσο τελικά έχασε την όρασή του από το δεξί μάτι. Κατηγορήθηκε ως ιερόσυλος, με βάση αποσπάσματα του «*Καπετάν Μιχάλη*» (αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα για το Ηράκλειο της παιδικής του ηλικίας) και του «Τελευταίου Πειρασμού» (μυθιστόρημα με πρωταγωνιστή τον Χριστό, που παλεύει μεταξύ της θείας και ανθρώπινης Φύσης του), που δεν είχε ακόμη κυκλοφορήσει στην Ελλάδα.

Ο ίδιος ο **Καζαντζάκης,** απαντώντας στις απειλές για τον αφορισμό του, έγραψε σε επιστολή του: *«Μου δώσατε μια κατάρα, Άγιοι Πατέρες, σας δίνω κι εγώ μια ευχή: σας εύχομαι να 'ναι η συνείδησή σας τόσο καθαρή, όσο είναι η δική μου και να 'στε τόσο ηθικοί και θρήσκοι όσο είμαι εγώ*». Τελικά, η **Εκκλησία της Ελλάδος** δεν προχώρησε στον αφορισμό του **Νίκου Καζαντζάκη**, καθώς ήταν αντίθετος σε κάτι τέτοιο ο **Οικουμενικός Πατριάρχης Αθηναγόρας.**

Ο *«Τελευταίος Πειρασμός»* συμπεριλήφθηκε στον **Κατάλογο των Απαγορευμένων Βιβλίων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας,** το καταργηθέν πλέον Index Librorum Prohibitorum. Ο **Καζαντζάκης** απέστειλε τότε τηλεγράφημα στην Επιτροπή του Index, με τη φράση του χριστιανού απολογητού Τερτυλλιανού *«Ad tuum, Domine, tribunal apello»*, δηλαδή *«στο Δικαστήριό σου, Κύριε, κάνω έφεση»*.

Στις αρχές του 1954 δημοσιεύτηκε στη Γαλλία το μυθιστόρημά του *«Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά»,* που ανακηρύχθηκε το καλύτερο ξένο βιβλίο εκείνης της χρονιάς. Το 1955 ανέλαβε μαζί με τον **Κακριδή** την έκδοση της μετάφρασης της Ιλιάδας, με προσωπικά τους έξοδα, ενώ την ίδια χρονιά κυκλοφόρησε τελικά στην Ελλάδα ο «Τελευταίος Πειρασμός». Τη χρονιά αυτή αρχίζει να γράφει στο Λουγκάνο της Ελβετίας το έργο του «Αναφορά στον Γκρέκο», την πνευματική του αυτοβιογραφία.

Έπειτα από ένα δεύτερο ταξίδι στην **Κίνα,** προσκεκλημένος της κινεζικής κυβέρνησης, επέστρεψε με κλονισμένη την υγεία του και νοσηλεύτηκε στην Κοπεγχάγη και το **Φράιμπουργκ**. Πέθανε στις 26 Οκτωβρίου του 1957, σε ηλικία 74 ετών. Η σορός του μεταφέρθηκε στην Αθήνα, αλλά η **Εκκλησία της Ελλάδας** αρνήθηκε να την εκθέσει σε προσκύνημα. Η σορός του μεταφέρθηκε και εκτέθηκε στον μητροπολιτικό ναό του **Ηρακλείου,** χωρίς εκκλησιαστική τελετή. Οι συμπατριώτες του τον τίμησαν ιδιαιτέρως και τον έθαψαν σ’ ένα προμαχώνα των βενετσιάνικων τειχών του **Ηρακλείου.** Στον τάφο του, χαράχθηκε η επιγραφή: *«Δεν ελπίζω τίποτα. Δεν φοβούμαι τίποτα. Είμαι ελεύθερος».*

Βασική Εργογραφία

Μυθιστορήματα

- Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά (1946)

- Ο Καπετάν Μιχάλης (1953)
- Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται (1954)
- Ο Τελευταίος Πειρασμός (1955)
- Ο φτωχούλης του Θεού (1956)
- Τόντα Ράμπα (1956)
- Ο Βραχόκηπος (1960)
- Αναφορά στον Γκρέκο (1961)
- Οι αδερφοφάδες (1963)
- Ποιήματα
- Οδύσσεια (1938)
- Τερτσίνες (1960)
- Θεατρικά
- Προμηθέας
- Κούρος
- Οδυσσέας
- Μέλισσα
- Χριστός
- Ιουλιανός ο Παραβάτης
- Νικηφόρος Φωκάς
- Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος
- Καποδίστριας
- Χριστόφορος Κολόμβος
- Σόδομα και Γόμορα
- Βούδας
- 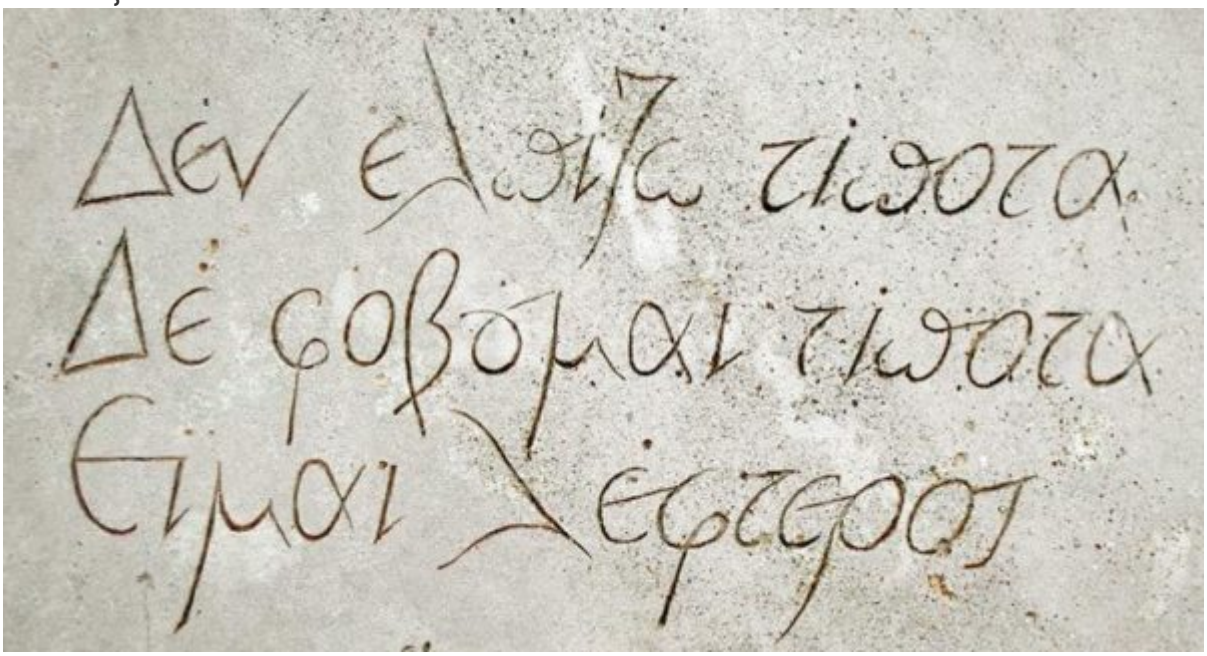

Μεταφράσεις

- Ιλιάδα
- Οδύσσεια
- Θεία Κωμωδία του Δάντη
- Φάουστ του Γκαίτε

Ταξιδιωτικά

- Ταξιδεύοντας (1927)
- Τι είδα στη Ρουσία (1928)
- Ισπανία (1937)
- Ιαπωνία – Κίνα (1938)
- Αγγλία (1941)

Φιλμογραφία

- «Εκείνος που έπρεπε να πεθάνει» (1956), ταινία του Ζιλ Ντασέν, βασισμένη στο μυθιστόρημα Ο Χριστός ξανασταυρώνεται.
- «Αλέξης Ζορμπάς» (1964), σε σκηνοθεσία Μιχάλη Γεωργιάδη.
- «Ο τελευταίος πειρασμός» (1988), σε σκηνοθεσία Μάρτιν Σκορσέζε.
- «Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται» (1975), τηλεοπτική παραγωγή της ΕΡΤ σε σκηνοθεσία Βασίλη Γεωργιάδη.

Πηγή: SanSimera.gr